

Voeging benadeelde partij in strafgeding; staat rechtsmiddel van art. 421 lid 4 Sv (zelfstandig hoger beroep benadeelde partij tegen afwijzende besli...

HR 19-06-2015, ECLI:NL:HR:2015:1688, m.nt. P.A.M. Mevis (TRMI/Attero)

Instantie

Hoge Raad (Civiele kamer)

Datum

19 juni 2015

Magistraten

Mrs. W.A.M. van Schendel, H.A.G. Splinter-van Kan, V. van den Brink

Zaaknummer

14/02060

Conclusie

A-G mr. F.F. Langemeijer

Noot

P.A.M. Mevis

Annotatorprofiel

Redactie

[P. Mevis](#)

Roepnaam

TRMI/Attero

Folio weergave

[Download gedrukte versie \(PDF\)](#)

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Strafprocesrecht / Terechtzitting en beslissingsmodel

Brondocumenten

ECLI:NL:HR:2015:1688, Uitspraak, Hoge Raad (Civiele kamer), 19â€06â€2015

ECLI:NL:PHR:2015:316, Conclusie, Hoge Raad (Advocaat-Generaal), 20â€03â€2015

Beroepschrift, Hoge Raad, 14â€04â€2014

Wetgang

Art. 361, 421 Sv

Essentie

Voeging benadeelde partij in strafgeding; staat rechtsmiddel van art. 421 lid 4 Sv (zelfstandig hoger beroep benadeelde partij tegen afwijzende beslissing strafrechter) open indien strafrechter de benadeelde partij niet-ontvankelijk heeft verklaard in haar vordering?

In art. 421 lid 4 Sv is voor het geval waarin de strafrechter in eerste aanleg een inhoudelijk afwijzend oordeel heeft gegeven over de vordering van de benadeelde partij en verdachte noch het openbaar ministerie hoger beroep heeft ingesteld tegen het strafvonnis, bepaald dat de benadeelde partij tegen het deel van het vonnis waarbij haar vordering is afgewezen in hoger beroep kan komen bij het gerechtshof. Op dat geding zijn de bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering inzake het rechtsgeding in hoger beroep en cassatie van overeenkomstige toepassing. In de onderhavige zaak heeft de strafrechter in eerste aanleg de vordering van de benadeelde partij niet ten gronde afgewezen, maar haar — klaarblijkelijk op de voet van art. 361, lid 2 aanhef en onder b, Sv — niet-ontvankelijk verklaard in haar vordering, omdat de rechtbank van oordeel was dat haar vordering tot schadevergoeding niet was gebaseerd op het aan verdachte gemaakte strafrechtelijk verwijt. Tegen deze beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring heeft de wet geen hoger beroep opengesteld. In een bijzondere appelmogelijkheid, zoals die van art. 421, lid 4, Sv behoeft ook niet te worden voorzien, nu zodanige niet-ontvankelijkverklaring de benadeelde partij niet berooft van de mogelijkheid haar vordering tot schadevergoeding aan de burgerlijke rechter voor te leggen.

Samenvatting

Tussen partijen in cassatie is een geschil ontstaan over contractuele afspraken met betrekking tot afvalverwerking. De uit dien hoofde door eiseres tot cassatie, T., jegens verweerster in cassatie, A., ingestelde vordering tot schadevergoeding is door de burgerlijke rechter afgewezen. T. heeft zich vervolgens als benadeelde partij gevoegd in een strafprocedure die tegen A. is ingesteld wegens overtreding van afvalstoffenwetgeving; zij heeft daarin de-zelfde vordering tot schadevergoeding ingesteld die eerder was afgewezen door de burgerlijke rechter. De rechtbank heeft T. niet-ontvankelijk verklaard in haar vordering, wegens het ontbreken van een causaal verband tussen de vordering en het strafrechtelijk verwijt. Het hof heeft T. in haar hoger beroep niet-ontvankelijk verklaard, overwegende dat het rechtsmiddel van art. 421 lid 4 Sv uitsluitend is bestemd voor de benadeelde partij wier vordering in de strafzaak ontvankelijk is bevonden en vervolgens ten gronde is afgewezen. Voor een benadeelde partij die door de strafrechter niet-ontvankelijk is verklaard in haar vordering, staat volgens het hof de mogelijkheid open zich te wenden tot de burgerlijke rechter met een vordering naar burgerlijk recht. Dat oordeel wordt in cassatie bestreden.

In art. 421 lid 4 Sv is voor het geval waarin de strafrechter in eerste aanleg een inhoudelijk afwijzend oordeel heeft gegeven over de vordering van de benadeelde partij en verdachte noch het openbaar ministerie hoger beroep heeft ingesteld tegen het strafvonnis, bepaald dat de benadeelde partij tegen het deel van het vonnis waarbij haar vordering is afgewezen in hoger beroep kan komen bij het gerechtshof. Op dat geding zijn de bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering inzake het rechtsgeding in hoger beroep en cassatie van overeenkomstige toepassing. In de onderhavige zaak heeft de strafrechter in eerste aanleg de vordering van de benadeelde partij T. niet ten gronde afgewezen, maar T. — klaarblijkelijk op de voet van art. 361, lid 2 aanhef en onder b, Sv — niet-ontvankelijk verklaard in haar vordering, omdat de rechtbank van oordeel was dat de vordering tot schadevergoeding van T. niet was gebaseerd op het aan A. gemaakte strafrechtelijk verwijt. Tegen deze beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring heeft de wet geen hoger beroep opengesteld. In een bijzondere appelmogelijkheid, zoals die van art. 421, lid 4, Sv behoeft ook niet te worden voorzien, nu zodanige niet-ontvankelijkverklaring de benadeelde partij niet berooft van de mogelijkheid haar vordering tot schadevergoeding aan de burgerlijke rechter voor te leggen.

De bestreden beslissing van het hof is dus juist.

Partij(en)

T. B.V., te E., eiseres tot cassatie, adv.: mr. P.J.Ph. Dietz de Loos,
tegen

A. B.V., te W., verweerster in cassatie, adv.: mr. B.T.M. van der Wiel, mede toegelicht door mr. L.V. van Gardingen.

Voorgaande uitspraak

Hof:

4. De procedure in eerste aanleg

4.1

De Officier van Justitie heeft A. vervolgd voor overtreding van de afvalstoffenwetgeving. Dit heeft geleid tot het strafvonnis van de rechtbank Groningen d.d. 22 oktober 2012 waarbij A. is veroordeeld voor het medeplegen van een overtreding van het voorschrift gesteld bij artikel 10.60, tweede lid, van de Wet milieubeheer, begaan door een rechtspersoon, meermalen gepleegd.

De bewezenverklaring luidt als volgt:

Dat verdachte, op meer tijdstippen in de periode van juni 2008 t/m november 2008 in de gemeenten Stadskanaal en Midden-Drenthe en in Polen tezamen en in vereniging met een ander, handelingen heeft verricht als bedoeld in artikel 2, onder 35, van de EG-Verordening overbrenging van afvalstoffen, aangezien de overbrenging van Nederland naar Polen van afvalstoffen te weten papier/kunststof-afval (PP2 met een korrelgrootte van meer dan 40 mm en een verbrandingswaarden van minder dan 15 MJ/kg) geschiedde zonder toestemming van de betrokken bevoegde autoriteiten, overeenkomstig die EG-verordening.

Hiervoor is aan A. een geldboete van € 100.000 opgelegd, waarvan € 50.000 voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar.

4.2

Tegen deze veroordeling is geen hoger beroep ingesteld.

4.3

T. heeft zich in deze strafzaak als benadeelde partij gevoegd. Zij heeft daarin haar vordering, zoals reeds beoordeeld door het hof Leeuwarden in zijn arrest van 26 april 2011, ingediend vermeerderd met de proceskosten die T. in de civiele rechtsgang heeft gemaakt. A. heeft zich tegen deze vordering gekeerd en heeft een groot aantal processuele weren opgeworpen.

4.4

De rechtbank heeft geoordeeld dat, indien de door de benadeelde partij gevorderde schadevergoeding reeds bij vonnis van de burgerlijke rechter is toe- of afgewezen, de strafrechter na een daartoe strekkend verweer de benadeelde partij in haar vordering niet-ontvankelijk dient te verklaren. Hetgeen door de benadeelde partij ter zitting is aangevoerd in aanmerking nemend is de rechtbank van oordeel dat de rechtbank de vordering van de benadeelde partij in behandeling dient te nemen, zeker nu ook de civiele rechter heeft overwogen dat de schade van de benadeelde partij afhankelijk kan zijn van een veroordelend vonnis van de strafrechter.

Naar het oordeel van de rechtbank ziet de vordering van de benadeelde partij evenwel niet op een strafrechtelijk verwijt, zodat er geen causaal verband is aan te nemen. De benadeelde partij heeft geen schade ondervonden als gevolg van verdachtes schending van het door artikel 10.60 van de Wet milieubeheer beschermde milieubelang. De rechtbank zal de benadeelde partij in haar vordering derhalve om die reden niet-ontvankelijk verklaren.

In het dictum heeft de rechtbank dienovereenkomstig T. niet-ontvankelijk verklaard.

5. De vermeerdering van eis

5.1

A. heeft geen bezwaar gemaakt tegen de eiswijziging van T. Het hof ziet ook geen aanleiding de eiswijziging ambtshalve buiten beschouwing te laten wegens strijd met de goede procesorde. Ter zake van de vordering van T. zal derhalve recht worden gedaan op de gewijzigde eis.

6. De ontvankelijkheid T. in haar appel

6.1

A. heeft een drietal weren opgeworpen die er aan in de weg staan dat het hof materieel (andermaal) de vordering kan beoordelen:

- Artikel 421 Sv, vierde lid, stelt alleen hoger beroep open ingeval de strafrechter de vordering heeft afgewezen;
- T. heeft haar vordering reeds bij de rechtbank Assen ingesteld, die vordering is door die rechtbank en het hof Leeuwarden afgewezen, cassatie hangt nog immer;
- De rechtbank heeft terecht overwogen dat de vordering van T. geen betrekking heeft op de overtreding door A. van artikel 10.60 Wet Milieubeheer in de periode juni 2008 tot en met november 2008.

6.2

Het hof zal eerst het verst strekkende verweer behandelen.

6.3

Artikel 421 lid 4 Sv luidt als volgt:

“Indien geen hoger beroep is ingesteld, kan de benadeelde partij tegen het deel van het vonnis waarbij haar vordering is afgewezen, [cursivering hof] tegen deze afwijzing in hoger beroep komen bij het gerechtshof. De tweede afdeling van de Zesde Titel van Boek II is niet van toepassing. De bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering inzake het rechtsgeding in hoger beroep en cassatie zijn van overeenkomstige toepassing. Voor het geding wordt geen vastrecht geheven.”

6.4

De vordering van T. is door de strafrechter niet afgewezen, doch niet-ontvankelijk verklaard. De niet-ontvankelijkverklaring van de benadeelde partij in haar vordering komt in het wetboek van strafvordering aan de orde in artikel 361 lid 3. Daar is bepaald:

“Indien behandeling van de vordering van de benadeelde partij naar het oordeel van de rechtbank een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert, kan de rechtbank op verzoek van de verdachte of op vordering van de officier van justitie dan wel ambtshalve, bepalen dat de vordering in het geheel of ten dele niet ontvankelijk is en dat de benadeelde partij haar vordering, of het deel van de vordering dat niet ontvankelijk is, slechts bij de burgerlijke rechter kan aanbrengen.”

6.5

Indien de rechtbank toepassing heeft gegeven aan die laatste volzin, dient de vordering bij de civiele afdeling van de bevoegde rechtbank te worden aangebracht.

6.6

Dit hof heeft in zijn arrest van 22 oktober 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:7962 het volgende overwogen.

“Artikel 421 lid 4 Sv dankt zijn ontstaan aan een amendement dat als volgt is toegelicht: De benadeelde partij krijgt met dit voorstel de mogelijkheid hoger beroep in te stellen bij de burgerlijke rechter indien haar vordering is afgewezen en er overigens geen beroep tegen het vonnis in de hoofdzaak is ingesteld.”

6.7

In de Memorie van Toelichting (TK 1989-1990, 21 345, nr. 3, p. 13) valt het volgende te lezen.

“Het wetsvoorstel opent niet de mogelijkheid voor de benadeelde partij wier vordering door de strafrechter is ontzegd, de vordering opnieuw aan de burgerlijke rechter voor te leggen. Evenmin verschaft het wetsvoorstel de benadeelde partij zelfstandig een rechtsmiddel tegen het op haar betrekking hebbende deel van het vonnis van de strafrechter. Het wetsvoorstel stelt als voorwaarde voor ontvankelijkheid van de vordering dat zij eenvoudig van aard is. Daardoor zullen veel betwistbare vorderingen niet-ontvankelijk worden verklaard. Niet-ontvankelijkverklaring zal ook worden uitgesproken wanneer de verdachte wordt vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolgning. In deze gevallen beschikt de benadeelde partij over de bevoegdheid haar vordering alsnog bij de civiele rechter aanhangig te maken. Het feit dat zij tegen deze beslissingen (van de strafrechter) geen hoger beroep kan instellen, kan niet van doorslaggevende betekenis zijn.”

6.8

De Nota naar aanleiding van het eindverslag (TK 1991-1992, 21 345, nr. 9) vat samen:

“Het antwoord op de vraag (...) of de benadeelde partij de bevoegdheid heeft haar vordering bij de civiele rechter in te dienen als de strafrechter haar niet-ontvankelijk heeft verklaard, luidt bevestigend. In antwoord op een vraag terzake (...) deel ik mee dat de benadeelde partij wier vordering in eerste aanleg is afgewezen zich binnen de vordering kan voegen in hoger beroep. Zij heeft dan echter niet meer de mogelijkheid zich tot de civiele rechter te wenden.”

6.9

Uit de hiervoor weergegeven gegevens uit de wetsgeschiedenis leidt het hof af dat de bepaling van artikel 421 lid 4 Sv slechts bedoelt een rechtsmiddel te verschaffen aan de benadeelde partij wier vordering in de strafzaak ontvankelijk is bevonden en waarvan de behandeling (dus) geen onevenredige belasting van het strafgeding oplevert, en vervolgens ten gronde is afgewezen.

Het ontworpen stelsel bevatte immers van meet af aan een behoorlijke rechtsgang voor de benadeelde partij die — wegens complexiteit van de vordering, of op andere grond — niet in haar vordering werd ontvangen. Alleen de benadeelde partij van wie de vordering weliswaar wel ontvankelijk werd geacht maar op inhoudelijke gronden werd afgewezen, ontbeerde in dit stelsel aanvankelijk een rechtsmiddel indien noch de verdachte noch de officier van justitie hoger beroep had ingesteld tegen het strafvonnis. Om deze lacune op te vullen heeft de wetgever naar aanleiding van het voorgenoemde amendement met artikel 421 lid 4 Sv een bijzondere vorm van hoger beroep opengesteld tegen het vonnis van de strafrechter met betrekking tot de vordering van de benadeelde partij.

6.10

De termen ‘afgewezen’ en ‘afwijzing’ in artikel 421 lid 4 Sv moeten dus beperkt worden uitgelegd; zij omvatten, anders dan doorgaans, niet ook ‘niet-ontvankelijk verklaard’ en ‘niet-ontvankelijkverklaring’ (vgl. gerechtshof Amsterdam 11 mei 2000, ECLI:NL:GHAMS:2000:AE5248).

6.11

In dit verband acht het hof van belang dat artikel 421 lid 3 Sv, dat regelt wanneer een benadeelde partij zich in de strafrechtelijke procedure in hoger beroep kan voegen, ook een ander (en ruimer) criterium hanteert, te weten dat voeging mogelijk is wanneer de vordering van de benadeelde partij ‘niet is toegewezen’. Onder een vordering die ‘niet is toegewezen’ is niet alleen een afgewezen vordering te verstaan, maar ook een vordering waarin de benadeelde partij niet-ontvankelijk is verklaard. In artikel 421 lid 4 Sv is het criterium dat de vordering ‘niet is toegewezen’ niet gebruikt.

6.12

T. heeft betoogd dat hoger beroep ook open staat van een niet-ontvankelijk verklaarde vordering indien die niet-ontvankelijkverklaring niet berust op een onevenredige belasting van het strafgeding, zoals in dit geval aan de orde. T. heeft zich daarbij beroepen op het arrest van de Hoge Raad van 26 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1279. In dit arrest val evenwel niet te lezen dat de strafrechter zich alleen van de niet-ontvankelijkheidsgrond “onevenredige belasting van het

strafgeding” mag bedienen en de “normale” civielrechtelijk ontvankelijkheidsgronden hem niet ten dienste staan. De Hoge Raad overwoog immers “Indien de door de benadeelde partij gevorderde schadevergoeding reeds geheel of gedeeltelijk bij vonnis van de burgerlijke rechter is toegewezen, kan de strafrechter na een daartoe strekkend verweer de benadeelde partij — in zoverre — in haar vordering niet-ontvankelijk verklaren bij gebrek aan belang”. Dit is ook in overeenstemming met eerdere arresten waarin de benadeelde partij niet-ontvankelijk kon worden verklaard wanneer de niet door een deugdelijk gemachtigde vertegenwoordiger was ingediend, mits de benadeelde partij tijdig op dat verzuim was gewezen en haar de gelegenheid tot herstel was geboden (HR 5 februari 2002 ECLI:NL:HR:2002:AD5371).

6.13

Daarmee is nog niet de vraag geheel beantwoord of er reden is om de ene niet-ontvankelijkheid anders te behandelen dan de andere. Het hof is van oordeel dat de wetsgeschiedenis daar niet toe noopt en dat daartoe ook anderszins geen deugdelijke gronden bestaan. Het wettelijk systeem ziet er thans als volgt uit. De benadeelde partij van wie in het dictum van het vonnis van de rechtbank de vordering wordt afgewezen, kan desgewenst in hoger beroep gaan bij het gerechtshof; hetzij bij de strafrechter op voet van artikel 421 derde lid Sv indien in de strafzaak appel wordt ingesteld door de verdachte of het Openbaar Ministerie, hetzij bij de civiele rechter op voet van artikel 421 vierde lid Sv indien geen strafrechtelijk appel wordt ingesteld. De benadeelde partij van wie de vordering niet-ontvankelijk wordt verklaard staat desgewenst de gang naar de civiele rechter in eerste aanleg open; voor die rechtsgang gelden uiteraard de gewone vereisten voor een civiele procedure.

6.14

Het betoog van T. komt erop neer dat de uitspraak van de strafrechter nader zou moeten worden uitgelegd en dat eerst na die exegetische mogelijk duidelijk is welke weg voor de benadeelde partij nog open staat om zijn niet toegewezen vordering aan een rechter voor te leggen. Naar 's hofs oordeel maakt dat de rechtszekerheid er niet groter op; wat zou alsdan bijvoorbeeld de uitkomst zijn indien de strafrechter zowel voor het anker van een onevenredige belasting van het strafgeding als dat van een civielrechtelijk ontvankelijkheidsgrond als misbruik van procedure is gaan liggen? Het hof wijst er ook op dat de Hoge Raad in zijn arrest van 15 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV2654 — waar de benadeelde partij wier vordering deels was afgewezen een procedure bij de rechtbank in eerste aanleg was begonnen en had betoogd dat de civiele rechter het oordeel van de strafrechter als een niet-ontvankelijkverklaring had moeten opvatten — heeft overwogen dat de wet voor een zodanige conversie door de rechter in een opvolgende civielrechtelijke procedure geen grondslag biedt. Het hof verwerpt dan ook het betoog van T. dat gekeken moet worden naar wat de strafrechter heeft beoogd te oordelen en niet naar de bewoordingen van diens vonnis.

6.15

Het door A. gevoerde niet-ontvankelijkheidsverweer treft dan ook doel. Dat de strafrechter T. niet naar de civiele kamer van de rechtbank van de rechtbank heeft verwezen, acht het hof juist nu T. ten aanzien van het feit waarvoor de rechtbank A. heeft veroordeeld geen rechtstreekse schade in de zin van 51f Sv heeft geleden.

Het hof ziet evenmin aanleiding om T. naar de afdeling civiel recht van de Rechtbank Noord Nederland te verwijzen. Uiteraard kan T. haar vordering daar aanhangig maken, doch alsdan zal zij het niet onaanzienlijke griffierecht over haar vordering hebben te voldoen en zal zij ongetwijfeld geconfronteerd worden met het tweede preliminaire verweer, aan de behandeling waarvan het hof thans niet toekomt.

De slotsom

6.16

Het hof zal T. niet-ontvankelijk verklaren in haar appel en haar in de daarop betrekking hebbende kosten van A. veroordelen.

A. heeft het hof verzocht om een integrale proceskostenveroordeling uit te spreken, waarbij zij heeft betoogd dat voor het pleidooi inmiddels € 39.853,16 aan kosten zouden zijn gemaakt in deze procedure.

6.17

Het hof wijst dit verzoek af. Hoewel A. moet worden nagegeven dat T. een vasthoudende luis in A.'s pels is en de door A. gezonden e-mails — waarvan een selectie ter gelegenheid van het pleidooi door A. in het geding is gebracht — de grens van het betamelijke soms duidelijk overschrijden, kan niet worden staande gehouden dat deze zaak noodgedwongen de inzet van twee advocaten vergde alsmede het overleggen van processtukken door A. in een omvang van drie volle multomappen als in deze procedure is geschied. De kosten conform het liquidatietarief — waarbij het hof uitgaat van 3 procespunten (de akte met e-mails die klaarblijkelijk alleen is overgelegd met het oog op de gevorderde proceskosten levert geen extra punten op) tegen het hoogste tarief van € 4.580 — per punt, derhalve neerkomend op een totaal bedrag van € 13.740 — moet in dit geval geacht worden een adequate vergoeding voor de vereiste werkzaamheden ten behoeve van het verweer in te houden.

Voorgaande uitspraak

Cassatiemiddel:

T. meent dat het hof overwegende en oordelende als in dit arrest is vervat het recht heeft geschonden dan wel op straffe van nietigheid in acht te nemen vormvoorschriften heeft verzuimd. Nadere uitwerking en toelichting.

1.

Ten onrechte overweegt en oordeelt het hof als is vervat in zijn rov. 6.4 en 6.5 van zijn arrest. Zowel het toenmalige art. 361 lid 3 Sv als de tegenwoordig geldende tekst maken een inbreuk op de verplichting voor de strafrechter de vordering van de benadeelde partij gelijk op te behandelen met de strafzaak zelf, door te bepalen dat (art. 361 lid 3 oud) die vordering van de benadeelde partij eenvoudig van aard moest zijn, respectievelijk (art. 361 lid 3 nieuw) geen onevenredige belasting van het strafgeding mag vormen. Deden beide situaties zich voor, dan diende de benadeelde partij niet-ontvankelijk te worden verklaard, *onder de bepaling dat die benadeelde partij vervolgens haar vordering slechts bij de burgerlijke rechter aanhangig kan maken*. Laatstgenoemde, hier onderstreepte woorden ontbreken nu in het strafvonnis van de rechtbank. De koppeling tussen het recht van de benadeelde partij zoveel als mogelijk is behandeld te krijgen en de verplichting van de rechtbank dat ook te doen vormt de basisredenering in Nederland om alleen buiten de in art. 361 lid 3 oud of nieuw geduide situatie tot verwijzing naar de burgerlijke rechter over te gaan, Terwijl of waarbij heeft te gelden dat die juridische verwijzing enkel kan volgen indien die rechtbank ook deze sacrale, hierboven onderstreepte woorden gebruikt: die verwijzing geldt immers als opmaat tot dat hoger beroep vervolgens voor die rechter in hoger beroep, hier dat gerechtshof.

Die rechtbank heeft juist niet bepaald dat die vordering een onevenredige belasting van het strafgeding vormde. Was die rechtbank wel dat oordeel toegedaan, dan had zij om die reden T. niet-ontvankelijk moeten verklaren, onder toevoeging van deze hierboven aangehaalde woorden.

Die rechtbank heeft de vordering van T. inhoudelijk beoordeeld, en — in de visie van T. — vervolgens afgewezen door T. op die grond niet-ontvankelijk te verklaren vanwege het naar gesteld ontbrekend causaal verband.

2.

Dat hof is dan ook de draagwijdte van art. 421 Sv ontgaan, respectievelijk geeft blijk van een onjuiste rechtsopvatting althans -toepassing ter zake. De Strafkamer van uw Hoge Raad heeft immers in zijn arrest van 26 april 2011^[8] geoordeeld dat de burgerlijke rechter rekening moet houden met het oordeel van de strafrechter aldus:

“De opvatting dat de strafrechter de benadeelde partij niet-ontvankelijk moet verklaren in haar vordering, indien over de vordering door de burgerlijke rechter reeds is beslist of indien de vordering nog bij de burgerlijke rechter aanhangig is, vindt geen steun in het recht. Indien de door de benadeelde partij gevorderde schadevergoeding reeds geheel of gedeeltelijk bij vonnis van de burgerlijke rechter is toegewezen, kan de strafrechter na een daartoe strekkend verweer de benadeelde partij — in zoverre — niet-ontvankelijk verklaren bij gebrek aan belang.”

Hier nu was de vordering van T. in de civiele procedure tussen T. en A. door de rechtbank te Assen afgewezen, welk oordeel in hoger beroep was bekrachtigd. T. kon derhalve haar (of: diezelfde) vordering ook bij de strafrechter indienen door middel van de voeging ex art. 51 f lid 1 Sv (nieuw).

3.

In en met dat oordeel van de Strafkamer van uw Hoge Raad is aldus een correctief gegeven op de parlementaire geschiedenis zoals aangehaald door het hof in zijn arrest in de rov.n 6.7 en 6.8. De regeling van de benadeelde partij vindt immers haar grondslag in de artt. 1382 en 1383 Code Civil en de toenmalige vertaling daarvan in art. 1401 BW oud:

‘elke onrechtmatige daad waardoor aan een ander schade wordt toegebracht, stelt degene door wiens schuld die schade veroorzaakt is in de verplichting om deze te vergoeden.’

Aldus werd een koppeling aanwezig geacht tussen de strafbare gedraging, het strafbare feit, en de herstel-reacties daarop door middel van strafrechtelijke vervolging en de schadevergoeding(-sverplichting) jegens het slachtoffer. Doel was dus dat de vordering van de burgerlijke partij van aanvang meeliep in de strafzaak. Ten tijde van de Franse overheersing gold dan ook die regeling. Na 1811 heeft Nederland de positie van de burgerlijke partij ernstig verzwakt en eerst in de jaren 70 weer wat vorm gegeven door middel van (uiteindelijk) de Wet Terwee.^[9] Echter in en met het Europese Kaderbesluit van 15 maart 2001^[10] werd een nieuwe regeling van kracht. Art. 9 lid 1 van dat besluit bepaalt immers dat elke lidstaat waarborgt dat het slachtoffer het recht heeft om in het kader van de strafprocedure binnen een redelijke termijn een beslissing te verkrijgen met betrekking tot de schadeloosstelling door de dader. Art. 9 lid 2 Kaderbesluit verplicht elke lidstaat maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat de dader het slachtoffer voldoende schadeloos stelt.

4.

Art 421 lid 4 Sv moet derhalve thans worden bezien vanuit dit Kaderbesluit. Of te wel, indien de vordering van de benadeelde partij op de zitting van de strafrechter (na en naar aanleiding van een toegelaten voeging — advocaat; het betreffen hier twee constitutieve vereisten) inhoudelijk wordt behandeld, en niet de niet-ontvankelijkheid volgt op basis van art. 361 lid 3 oud of nieuw Sv, dan kan de vervolgens door de strafrechter uitgesproken niet-ontvankelijkheid wegens het ontbrekend causaal verband enkel zien op een inhoudelijke afwijzing van die vordering. De woordbegrippen ‘afgewezen’ en ‘afwijzing’ in art. 421 lid 4 Sv omvatten derhalve noodzakelijkerwijs zowel de ‘echte’ afwijzingsbeslissing als de niet-ontvankelijkverklaring wegens ontbrekend causaal verband. Ook de Strafkamer van uw Hoge Raad bezigt immers de duiding van niet-ontvankelijkheid in die zin dat de vordering vervolgens niet voor verdere behandeling in het kader van de strafzaak in aanmerking komt.

5.

T. meent derhalve dat het hof in zijn rov. 6.9 tot en met 6.11 blijk geeft van een onjuiste rechtsopvatting althans -toepassing met betrekking tot doel en strekking van art. 421 lid 4 Sv. Doel en strekking zijn immers zoveel mogelijk te waarborgen dat de vordering van de benadeelde partij zoveel mogelijk in de strafzaak meeloopt en aldus op de strafzitting aldaar inhoudelijk wordt behandeld en beoordeeld. Artikel 421 lid 3 Sv — waaraan het hof in zijn rov. 6.11 refereert — bepaalt dan ook terecht dat een eerder door de rechtbank afgewezen vordering ter zitting in hoger beroep kan worden herhaald door alsnog die toewijzing te vorderen.

6.

Het hof is dan ook blijkens zijn rov. 6.12 de quote van het beroep op dat arrest van uw Strafkamer ontgaan, nu toch die Strafkamer daar die niet-ontvankelijkheid bezigt vanuit deze kennelijke achtergrond dat de betrokken vordering aldus en om die reden niet voor verdere behandeling in aanmerking komt.

7.

De termen ‘afgewezen’ en ‘afwijzing’ in art. 421 lid 4 Sv moeten dan ook niet (te) beperkt worden opgevat; zij omvatten aldus ook of bepaaldelijk een ‘niet-ontvankelijk-verklaring’ of een ‘niet-ontvankelijk verklaard’ steeds daar waar een inhoudelijke (behandeling en) beoordeling van de vordering van die benadeelde partij heeft plaatsgehad. Het hof overweegt en oordeelt ten onrechte respectievelijk op rechtens onjuiste en/of althans ongenoegzame gronden anders in zijn rov. 6.10. Zijn verwijzing naar het betrokken Hof Amsterdam-arrest is derhalve onjuist want niet op haar plaats, nu daar (enkel) heteenvoudscriterium aan de orde was, de vordering niet van eenvoudige aard werd geoordeeld, hetgeen aldus en om die reden leidde tot een niet-ontvankelijkheidsverklaring (op basis van art. 361 lid 3 Sv oud).

8.

Als gevolg van de keuze om in Nederland de burgerlijke partij niet de positie van procespartij toe te kennen, is ontstaan respectievelijk ontstaat die wetgeving als bijvoorbeeld vervat in art. 361 lid 3 Sv (oud en nieuw) en art. 421 lid 4 Sv. Reeds dat toenmalige EG-Kaderbesluit gaat uit van de verplichting voor de Lid-Staten om binnen en in het kader van het strafgeding te waarborgen dat het slachtoffer door de dader schadeloos wordt gesteld. Het rechtsstelsel dat die waarborg moet realiseren zal dus ook aan dat systeem aangepast moeten zijn of worden. In en met het stelsel van (onder meer) deze artt. 361 lid 3 en 421 lid 4 Sv geniet het slachtoffer in Nederland geen althans onvoldoende effectieve rechtsbescherming.

9.

De logische consequentie van dit door Nederland aangehangen systeem is dus inderdaad dat er verschillende soorten niet-ontvankelijkheid ontstaan of mogelijk zijn. 's Hof's overwegingen en oordelen in rov. 6.13 zijn derhalve niet-concludent, voor zover het hof zich hier beperkt tot de door hem in zijn rov.n 6.6 en 6.7 aangehaalde wetsgeschiedenis. Echter tot die wetsgeschiedenis dient ook te worden gerekend dat Nederland als gevolg van de Franse overheersing, en de toen geldende Franse wetgeving het systeem van de (volwaardige) burgerlijke partij-stelling in het strafproces kende, Nederland vervolgens van dat systeem is afgestapt en nadien een eigen, doch zeer beperkte regeling heeft ingevoerd en nadien — in kleine stapjes — (iets) heeft uitgebreid. De coherentie ontbreekt derhalve.

10.

Terwijl de verwijzing door het hof in zijn rov. 6.12 naar het arrest van de Strafkamer uit 2002 meer dan ongelukkig is, nu het daar een vormverzuim betrof dat zag op de toelating van de benadeelde partij tot het strafproces als zodanig, en aldus niets uitstaande heeft met de zich hier voordoende situatie dat T. zich bij de rechtbank in de strafprocedure heeft gevoegd, als zodanig is toegelaten (dus ontvankelijk was in haar vordering als benadeelde partij als zodanig), waarna haar vordering vervolgens inhoudelijk ter zitting is behandeld, en op deze laatste basis leidde tot het oordeel van die rechtbank houdende niet-ontvankelijkheid.

11.

De verwijzing door het hof in zijn rov. 6.14 naar het arrest van de Civiele Kamer van uw Hoge Raad uit 2006 is evenzeer onjuist, nu aldaar een definitief geworden oordeel van de rechtbank voorlag houdende gedeeltelijke toewijzing van de vordering benadeelde partij met derhalve (uitdrukkelijke) afwijzing van het meer of anders gevorderde. Tegen dat laatste oordeel was niet (tijdig) hoger beroep ingesteld, zodat dit oordeel onherroepelijk werd, en om die reden uitsloot dat nog een vordering bij de burgerlijke rechter ter zake kon worden ingesteld. Het betrof daar dan ook een bijzondere situatie, die op geen enkele manier is te vergelijken met de onderhavige zaak van T.

12.

Het gaat er dus inderdaad om hoe hier het oordeel van de strafrechter moet worden uitgelegd. Het hof overweegt en oordeelt ten onrechte in zijn rov. 6.14 anders, respectievelijk geeft aldus overwegende en oordelende blijk van een onjuiste rechtsopvatting althans -toepassing. Als grondnorm geldt of blijft gelden dat een ten laste van een slachtoffer gepleegd strafbaar feit, tevens impliceert of met zich brengt dat onrechtmatig is gehandeld, ook jegens het betrokken slachtoffer. De bewezenverklaarde overtreding van de milieunorm betekent aldus ook dat A. onrechtmatig jegens T. heeft gehandeld, gelijk T. in hoger beroep voor het hof heeft betoogd.^[11.]

13.

De verdere doorwerking regardeert de rov. 6.15 en 6.16 in dit arrest en de vervolgens gegeven beslissing. De strafbare gedragingen van A. door middel van een schakel van BV'n gepleegd of tot stand gebracht immers impliceren voorts of leiden er mede daartoe dat T. rechtstreekse schade heeft geleden zodat daarmee tevens het causaal verband is gegeven. Tot de woordsbegrippen 'rechtstreekse schade' moet immers ook worden gerekend die schade die ontstaat door de gedraging die zich ook anderszins als onrechtmatig kwalificeert. Voor wat betreft T. gaat het dus om accessoire schade als gevolg van dit samenstel van gedragingen door of vanuit A.

14.

's Hof's overwegingen en oordelen kunnen dan ook niet in stand blijven. Verwijzing dient te volgen. MITSDIEN het de Hoge Raad der Nederlanden moge behagen dit hof-arrest te vernietigen, met zodanige verdere beslissing als de Hoge Raad zal vermenen te behoren, kosten rechtens.

Conclusie

Conclusie A-G mr. F.F. Langemeijer:

1. De feiten en het procesverloop

1.1.

In cassatie kan worden uitgegaan van de feiten zoals vermeld in het bestreden arrest onder 3.1 – 3.7, hieronder enigszins verkort weergegeven.

1.1.1.

Verweerster in cassatie (in het bestreden arrest aangeduid als: A.) houdt zich bezig met afvalverwerking. In Wijster (gem. Midden-Drenthe) exploiteert zij een afvalverbrandingsinstallatie. Een van haar hoofdactiviteiten is de verwerking van brandbaar afval tot brandstof. Uit huishoudelijk afval produceert zij een secundaire brandstof, genaamd PP2, met als voornaamste bestanddelen papier en plastic. PP2 is te gebruiken voor industriële toepassingen.

1.1.2.

Eiseres tot cassatie, T., is een bemiddelaar bij overeenkomsten ter zake van afvalverwerking. Zij beschikt over contacten in het buitenland.

1.1.3.

In 2005 heeft T. de rechtsvoorganger van A. benaderd om PP2 naar het buitenland te transporteren en daar te laten verwerken. Om te voorkomen dat A. de buitenlandse verwerker rechtstreeks zou benaderen, heeft T. exclusiviteit bedongen. Een en ander is vastgelegd in een overeenkomst van 13 december 2005.

1.1.4.

T. heeft, conform de voorwaarden van deze overeenkomst, aan A. een voorstel gedaan met als beoogd verwerker de firma Cementownia te Chelm (Polen). Op 15 februari 2006 heeft (de rechtsvoorganger van) A. zich akkoord verklaard met een

contract voor drie jaar op hoofdlijnen, voor de levering van ongeveer 160.000 ton 'afval' naar Polen.

1.1.5.

Voor de invoer van de voor deze transactie benodigde afvalstromen was in Polen een invoervergunning nodig. Die vergunning is nimmer afgegeven. Tot een nadere invulling, laat staan uitvoering, van de beginselafpraak van 15 februari 2006 is het tussen A. en T. niet meer gekomen.

1.1.6.

T. heeft een civiele procedure bij de rechtbank te Assen aangespannen. Daarin heeft zij gesteld dat A. de exclusiviteitsverklaring d.d. 13 december 2005 heeft geschonden, vergoeding van gedeerde inkomsten heeft gevorderd. Die vordering ten bedrage van € 23.400.000, is bij vonnis van 14 april 2010 afgewezen, waartegen T. hoger beroep heeft ingesteld. Bij arrest van 28 juni 2011 heeft het gerechtshof te Leeuwarden het vonnis van 14 april 2010 bekrachtigd.^[1]

1.2.

De officier van justitie heeft A. vervolgd bij de rechtbank te Groningen wegens overtreding van afvalstoffenwetgeving. Bij vonnis van 22 oktober 2012^[2] heeft de rechtbank (kamer voor economische strafzaken) ten laste van A. het volgende bewezen verklaard:

“dat verdachte op meer tijdstippen in de periode van juni 2008 t/m november 2008 in de gemeenten Stadskanaal en Midden-Drenthe en in Polen tezamen en in vereniging met een ander, handelingen heeft verricht als bedoeld in artikel 2, onder 35 van de EG-Verordening overbrenging van afvalstoffen, aangezien de overbrenging van Nederland naar Polen van afvalstoffen, te weten papier/kunststof-afval (PP2 met een korrelgrootte van meer dan 40 mm en een verbrandingswaarde van minder dan 15MJ/kg), geschiedde zonder toestemming van de betrokken bevoegde autoriteiten, overeenkomstig die EG-Verordening.”^[3]

Deze feiten zijn door de rechtbank gekwalificeerd als:

“medeplegen van een overtreding van het voorschrift gesteld bij artikel 10.60, tweede lid, van de Wet milieubeheer, begaan door een rechtspersoon, meermalen gepleegd.”

Aan A. is een boete opgelegd. De verdachte en de officier van justitie hebben tegen dit strafvonnis geen hoger beroep ingesteld.

1.3.

T. had zich in de strafzaak in eerste aanleg gevoegd als benadeelde partij, met een vordering tot schadevergoeding ten bedrage van € 23.400.000, te vermeerderen met wettelijke rente en proceskosten. Zij had bij de rechtbank (economische strafkamer) toegelicht dat het gaat over hetzelfde feitencomplex als in de civiele procedure. Zij achtte zich gerechtigd deze vordering bij de strafrechter in te dienen, ook al was deze eerder voorgelegd aan de burgerlijke rechter.^[4]

1.4.

In genoemd vonnis van 22 oktober 2012 heeft de economische strafkamer T. niet-ontvankelijk verklaard in haar vordering tot schadevergoeding. Zij overwoog:

“De rechtbank is van oordeel dat, indien de door de benadeelde partij gevorderde schadevergoeding reeds bij vonnis van de burgerlijke rechter is toe- of afgewezen, de strafrechter na een daartoe strekkend verweer de benadeelde partij in haar vordering niet-ontvankelijk dient te verklaren. Hetgeen door de benadeelde partij ter zitting is aangevoerd in aanmerking nemend is de rechtbank van oordeel dat de rechtbank de vordering van de benadeelde partij in behandeling dient te nemen, zeker nu ook de civiele rechter heeft overwogen dat de schade van de benadeelde partij afhankelijk kan zijn van een veroordelend vonnis van de strafrechter.

Naar het oordeel van de rechtbank ziet de vordering van de benadeelde partij evenwel niet op een strafrechtelijk verwijt, zodat er geen causaal verband is aan te nemen. De benadeelde partij heeft geen schade ondervonden als gevolg van verdachtes schending van het door artikel 10.60 van de Wet milieubeheer beschermde milieubelang. De rechtbank zal de benadeelde partij in haar vordering derhalve om die reden niet-ontvankelijk verklaren.” (blz. 17)

1.5.

T. heeft tegen het vonnis van 22 oktober 2012 hoger beroep ingesteld bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (kamer voor burgerlijke zaken), voor zover zij in haar vordering tot schadevergoeding niet-ontvankelijk is verklaard. Zij heeft in hoger beroep de grondslag van haar vordering aangevuld.^[5] De memorie van grieven vervolgde:

“Aldus baseert zij haar vordering thans zowel op wanprestatie als op onrechtmatige daad. A. heeft immers verwijtbaar opzettelijk gehandeld door willens en wetens buiten T. om afvaltransporten toe te laten in een situatie dat zij (A.) met T. exclusiviteit was overeengekomen, zodat A. ook aldus wist dat zij door haar handelen of nalaten (moedwillig) aan T. schade toebracht.” (punt 66)

A. heeft in hoger beroep verweer gevoerd, ook met betrekking tot de ontvankelijkheid van het hoger beroep.^[6.1]

1.6.

Bij arrest van 14 januari 2014 heeft het hof T. niet-ontvankelijk verklaard in haar hoger beroep.^[7.1] Het hof leidde uit de wetsgeschiedenis af dat het rechtsmiddel van art. 421 lid 4 Sv uitsluitend is bestemd voor de benadeelde partij wier vordering in de strafzaak ontvankelijk is bevonden en vervolgens ten gronde is afgewezen (rov. 6.9). Het hof voegde hieraan toe dat voor een benadeelde partij die door de strafrechter niet-ontvankelijk is verklaard in haar vordering, de mogelijkheid openstaat zich te wenden tot de burgerlijke rechter (in eerste aanleg) met een vordering naar burgerlijk recht, waarvoor de gewone regels van de civiele procedure gelden (rov. 6.13).

1.7.

Tegen dit arrest heeft T. — tijdig — beroep in cassatie ingesteld.^[8.1] A. heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep. Beide partijen hebben hun standpunten schriftelijk laten toelichten, waarna T. heeft gerepliceerd.

2. Bespreking van het cassatiemiddel

2.1.

Het middel omvat veertien onderdelen, die zich voor een gezamenlijke bespreking lenen. Ik geef eerst een korte schets van de toepasselijke wettelijke bepalingen.

2.2.

Degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit kan zich als benadeelde partij in het strafproces voegen ter zake van zijn vordering tot schadevergoeding (art. 51f Sv). De vordering tot schadevergoeding wordt ter terechtzitting behandeld gelijktijdig met de strafzaak. De benadeelde partij kan ter terechtzitting stukken overleggen tot bewijs van de door haar ten gevolge van het strafbare feit geleden schade. Zij kan geen getuigen of deskundigen aanbrengen (art. 334 lid 1 Sv). Behoudens toepassing van art. 333 Sv^[9.1] doet de rechtbank uitspraak over de vordering van de benadeelde partij gelijktijdig met de einduitspraak over de strafvervolgning (art. 361 lid 4 Sv).

2.3.

Als 'slachtoffer' wordt in het strafproces aangemerkt: degene die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden. Daarmee wordt gelijkgesteld de rechtspersoon die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden (art. 51a lid 1 Sv). Het woord 'rechtstreeks' in art. 51f Sv is in de wetsgeschiedenis ^[10.1] en de daarop voortbouwende rechtspraak^[11.1] opgevat als: *indien de verzoeker is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd*. Aan de hand van deze maatstaf kan worden bepaald wie zich in het strafproces mag voegen als benadeelde partij met alle procedurele rechten van dien. De wetgever heeft deze faciliteit slechts willen bieden aan een beperkte groep van rechtstreeks getroffen personen en enkele in de wet genoemde uitzonderingen;^[12.1] anderen zijn aangewezen op een procedure voor de burgerlijke rechter waarin zij schadevergoeding kunnen vorderen op grond van onrechtmatige daad. Een indirect benadeelde, zoals bijvoorbeeld de werkgever of een verzekeraar die de schade aan het rechtstreekse slachtoffer heeft vergoed en vervolgens verhaal zoekt op de verdachte, kan niet in het strafproces optreden als benadeelde partij. Indien hij het toch zou proberen, wordt hij door de strafrechter niet-ontvankelijk verklaard.^[13.1]

2.4.

Voor de fase van het vonnis schrijft art. 361, lid 2 onder b, Sv voor dat de benadeelde partij alleen dan in haar vordering ontvankelijk is, indien haar rechtstreeks schade is toegebracht door het bewezen verklaarde feit.^[14.1] In de geschiedenis van deze bepaling^[15.1] heb ik geen aanwijzing gevonden dat hiermee bedoeld zou zijn, in het strafproces hogere eisen aan het oorzakelijk verband tussen het bewezen verklaarde feit en de schade van de benadeelde partij te stellen dan de eisen die normaliter door de burgerlijke rechter worden gesteld. De wetgever heeft kennelijk voor ogen gestaan dat de vordering van de benadeelde partij afhankelijk is van de omvang en het lot van de strafvervolgning. De wetgever had kunnen kiezen voor een systeem waarbij de vordering van de benadeelde partij tegelijk met de strafzaak door de rechter wordt behandeld in één gecombineerde zitting, maar overigens een zelfstandig karakter behoudt. Die keuze is niet gemaakt: de wetgever heeft de voeging accessoir gemaakt aan de strafzaak. Indien de vervolging niet leidt tot veroordeling en oplegging van straf (of tot een schuldigverklaring zonder toepassing van straf), wordt de benadeelde partij in haar vordering niet-ontvankelijk verklaard. De strafrechter gaat niet buiten de telastelegging en bewezenverklaring om beoordelen of er in de rechtsbetrekking naar burgerlijk recht tussen partijen feiten zijn die een aanspraak op schadevergoeding (uit onrechtmatige daad, uit wanprestatie etc.) kunnen dragen. De grondslag voor de beoordeling van de strafrechter is alleen het ten laste gelegde en bewezen verklaarde feit en de schade die daarvan het gevolg is. Al hetgeen daarbuiten valt, zoals in dit geval de stelling van T. dat A. door de afvaltransporten naar Polen te laten plaatsvinden het exclusiviteitsbeding in de overeenkomst met T. heeft geschonden en zo doende wanprestatie heeft gepleegd althans onrechtmatig heeft gehandeld

jegens T., gaat de beoordeling van de strafrechter te buiten.

2.5.

De maatstaf doet denken aan art. 6:163 BW ("Geen verplichting tot schadevergoeding bestaat, wanneer de geschonden norm niet strekt tot bescherming tegen de schade zoals de benadeelde die heeft geleden"). Toch is er een verschil. In een procedure bij de burgerlijke rechter is de eisende partij vrij om zelf de grondslag van haar vordering te bepalen: de 'geschonden norm' kan een geschonden strafbepaling zijn (handelen in strijd met de wet), maar ook een regel van ongeschreven recht (handelen in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, art. 6:162 BW) of het niet nakomen van een verplichting uit overeenkomst. Wanneer de benadeelde partij ervoor kiest, zich te voegen in een door de officier van justitie aangebrachte of nog aan te brengen strafprocedure,^[16.] kan zij niet op iedere door haar gewenste grondslag een vordering instellen. De inhoud van de telastelegging wordt door de officier van justitie bepaald. De benadeelde partij lift, om zo te zeggen, mee in de wagen die door de officier van justitie in beweging is gezet, maar zit niet aan het stuur. In het strafproces is de 'geschonden norm' van art. 6:163 BW: de wettelijke bepaling die met straf is bedreigd. De onrechtmatige daad die aan de voeging ten grondslag kan liggen is dus het handelen in strijd met de strafrechtelijke norm waarvan de overtreding ten laste is gelegd. Naarmate de grondslag van de vordering beperkter is, komt het relativiteitsbeginsel eerder in beeld. Een voorbeeld is te vinden in het arrest van 7 december 1993, *NJ* 1994/244 m.nt. Th.W. van Veen. Door te overwegen dat het toen ten laste gelegde feit (mishandeling door middel van het afschieten van een gaspistool) slechts jegens J. is gepleegd en niet tevens jegens omstander C., die als benadeelde partij optrad en stelde als gevolg van het schot gehoorschade te hebben opgelopen, had het hof volgens de Hoge Raad geen onjuiste maatstaf aangelegd. C. werd in haar vordering tot schadevergoeding niet-ontvankelijk verklaard. Aan de vraag of de schutter met dit lawaai tegelijkertijd een ongeschreven zorgvuldigheidsnorm jegens C. had geschonden, kwam de strafrechter niet toe.^[17.]

2.6.

Er is nog een tweede voorschrift waaruit blijkt dat de vordering van de benadeelde partij in het strafproces een accessoir karakter heeft. Art. 361 lid 3 Sv schrijft voor dat indien behandeling van de vordering van de benadeelde partij een onevenredige belasting van het strafgeding zou opleveren, de rechtbank bepaalt dat de vordering (geheel of ten dele) niet ontvankelijk is en dat de benadeelde partij haar vordering — respectievelijk het deel daarvan dat niet ontvankelijk is — slechts kan aanbrengen bij de burgerlijke rechter. Deze regel vloeit voort uit het uitgangspunt dat de vordering tot schadevergoeding van een benadeelde partij ondergeschikt is aan de strafzaak. Met een niet-ontvankelijkverklaring op deze grond gaan voor de benadeelde partij geen rechten verloren: zij kan haar vordering tot schadevergoeding alsnog in eerste aanleg aanbrengen bij de burgerlijke rechter. De Hoge Raad heeft overwogen dat, in het licht van art. 6 lid 1 EVRM, art. 361 lid 3 Sv de strafrechter tot niet-ontvankelijkverklaring verplicht indien hij niet verzekerd acht dat beide partijen in voldoende mate in de gelegenheid zijn geweest om naar voren te brengen hetgeen zij ter staving van de vordering, onderscheidenlijk tot verweer tegen de vordering, kunnen aanvoeren en, voor zover nodig en mogelijk, daarvan bewijs te leveren.^[18.]

2.7.

Als bijzonderheid kan nog worden vermeld dat de benadeelde partij — anders dan in het vóór invoering van de Wet Terwee geldende recht — de bevoegdheid heeft om haar vordering tot schadevergoeding te splitsen in een gedeelte dat zij aan de strafrechter voorlegt en een gedeelte ten aanzien waarvan zij zich het recht voorbehoudt dit aan de burgerlijke rechter voor te leggen (art. 51f lid 3 Sv). De strafrechter heeft een vergelijkbare mogelijkheid tot splitsing. Hij kan, op verzoek of ambtshalve, beslissen dat een bepaald gedeelte van de vordering tot schadevergoeding rijp is voor een inhoudelijke beslissing (toe- of afwijzing) in het kader van de strafzaak en dat behandeling van de vordering voor het overige een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert. Voor dat laatste gedeelte verklaart de strafrechter de benadeelde partij dan niet-ontvankelijk op de voet van art. 361 lid 3 Sv.^[19.]

2.8.

Indien de verdachte het niet eens is met toewijzing door de strafrechter van (een gedeelte van) de vordering tot schadevergoeding, kan hij hoger beroep instellen tegen het vonnis van de strafrechter. De strafzaak wordt dan in hoger beroep behandeld door de strafkamer van het gerechtshof. De voeging van de benadeelde partij in de strafzaak duurt van rechtswege voort in hoger beroep voor zover de vordering is toegewezen (art. 421 lid 2 Sv). Indien de vordering van de benadeelde partij niet of niet geheel is toegewezen en de verdachte (dan wel de officier van justitie) hoger beroep heeft ingesteld in de strafzaak, moet de benadeelde partij zelf actie ondernemen. Zij kan, tot ten hoogste het bedrag van haar vordering in eerste aanleg, zich als benadeelde partij voegen in de strafzaak in hoger beroep (art. 421 lid 3 Sv). Het gerechtshof doet dan uitspraak over de vordering van de benadeelde partij.

2.9.

Deze regels bieden een benadeelde partij geen soelaas wanneer de verdachte noch de officier van justitie hoger beroep instelt: dan komt er geen strafzaak in hoger beroep. Voor die situatie is een bijzondere regeling getroffen in art. 421 lid 4 Sv:

“Indien geen hoger beroep is ingesteld, kan de benadeelde partij tegen het deel van het vonnis waarbij haar vordering is afgewezen, tegen deze afwijzing in hoger beroep komen bij het gerechtshof. De tweede afdeling van de Zesde titel van Boek II is niet van toepassing. De bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering inzake het rechtsgeding in hoger beroep en cassatie zijn van overeenkomstige toepassing. Voor het geding wordt geen griffierecht geheven.” [\[20.\]](#)

2.10.

Aan een onherroepelijk vonnis van de strafrechter waarin, in de rechtsbetrekking naar burgerlijk recht tussen de benadeelde partij en de verdachte, een inhoudelijk afwijzend oordeel is gegeven over de aanspraak op schadevergoeding, komt in een eventueel daarop volgende procedure bij de burgerlijke rechter gezag van gewijsde toe. [\[21.\]](#) In de omgekeerde situatie, wanneer de beslissing van de burgerlijke rechter in de tijd voorafgaat aan de uitspraak van de strafrechter en dezelfde vordering (of een gedeelte daarvan) al is toegewezen, kan de strafrechter de eisende partij (in zoverre) niet-ontvankelijk verklaren bij gebrek aan belang omdat zij al een titel heeft. [\[22.\]](#) Aan een bepaling als in art. 421 lid 4 Sv bestaat geen behoefte indien de benadeelde de mogelijkheid heeft haar vordering tot schadevergoeding alsnog (in eerste aanleg) voor te leggen aan de burgerlijke rechter.

2.11.

In de onderhavige zaak heeft de economische strafkamer van de rechtbank de omstandigheid dat T. haar vordering reeds in een civiele procedure aan de rechter had voorgelegd — namelijk in de procedure die geëindigd is met het in voetnoot 1 genoemde arrest van de Hoge Raad van 31 oktober 2014 — niet als een ontvankelijkheidsbeletsel beschouwd. Dat oordeel staat in dit cassatieberoep niet ter discussie. De economische strafkamer heeft de niet-ontvankelijkheid van T. in haar vordering als benadeelde partij op iets anders gebaseerd, namelijk op de omstandigheid dat de vordering van T. niet ziet op een strafrechtelijk verwijt. In de redenering van de economische strafkamer strekt de door A. overtreden strafbepaling slechts tot bescherming van de leefomgeving; zij strekt niet tot bescherming van de uit een overeenkomst voortvloeiende aanspraken van T. op exclusiviteit (d.w.z. geen afvaltransporten buiten T. om) althans op betaling door A. per transport. Hieruit maak ik op dat de niet-ontvankelijkverklaring berustte op het oordeel dat niet is voldaan aan het vereiste in art. 361, lid 2, aanhef en onder b, Sv. Het gevolg van een niet-ontvankelijkverklaring op de voet van art. 361 lid 2 Sv is, dat de benadeelde partij de vrijheid heeft een vordering tot schadevergoeding in te stellen bij de burgerlijke rechter op iedere door haar gekozen grondslag.

2.12.

Anders dan middelonderdeel 2 veronderstelt, geeft het oordeel van het hof geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting omtrent het bepaalde in art. 421 lid 4 Sv. Een derde, zoals de benadeelde partij, kan in beginsel geen hoger beroep instellen tegen het vonnis van de strafrechter; uitsluitend de verdachte en de officier van justitie komt het recht van hoger beroep toe. De appelprocedure van art. 421 lid 4 Sv is bestemd voor gevallen waarin de strafrechter in eerste aanleg een inhoudelijk afwijzend oordeel over het recht op schadevergoeding heeft gegeven in de rechtsbetrekking tussen de benadeelde partij en de verdachte. Daarvan is geen sprake in de gevallen waarin de strafrechter een niet-ontvankelijkverklaring heeft uitgesproken op de voet van art. 361 lid 2 of lid 3 Sv. Art. 421 lid 4 Sv beoogt de benadeelde partij een bijzondere appelmogelijkheid te bieden: niet tegen het strafvonnis in zijn geheel, maar slechts voor zover in het strafvonnis haar vordering tot schadevergoeding is afgewezen en de benadeelde partij het risico loopt dat dit gewijsde haar zal worden tegengeworpen. In zijn bestreden beslissing heeft het hof dit onderscheid niet miskend. De onderdelen 1 en 2 leiden niet tot cassatie.

2.13.

In de middelonderdelen 3 en 4 gaat T. ervan uit dat het hof heeft miskend dat de economische strafkamer de vordering tot schadevergoeding om een inhoudelijke reden aan haar heeft ontzegd, namelijk bij gebreke van oorzakelijk verband tussen het bewezen verklaarde feit en de gestelde schade. Hoewel waar is dat de economische strafkamer heeft overwogen “dat geen causaal verband is aan te nemen”, acht ik deze interpretatie van het strafvonnis bezwaarlijk te rijmen met de niet-ontvankelijkverklaring die daarop volgde en met hetgeen de strafkamer overigens in dat vonnis heeft overwogen. Volgens de strafkamer was de vordering tot schadevergoeding niet gegrond op een strafrechtelijk verwijt aan A. De niet-ontvankelijkverklaring op deze grond behoefde voor T. geen beletsel te zijn een op een andere grondslag berustende vordering tot schadevergoeding voor te leggen aan de burgerlijke rechter. Evenmin kan de niet-ontvankelijkverklaring op deze grond haar door A. worden tegengeworpen als een afwijzing van haar vordering op inhoudelijke gronden die gezag van gewijsde heeft gekregen. Deze middelonderdelen falen.

2.14.

Onderdeel 5 mist doel. Het daarin aangehaalde art. 421 lid 3 Sv heeft betrekking op een situatie die hier niet aan de orde is, namelijk dat de verdachte of de officier van justitie hoger beroep heeft ingesteld en de benadeelde de mogelijkheid heeft zich te voegen in de strafzaak in hoger beroep.

2.15.

Voor zover de onderdelen 6, 7, 9, 10, 11 en 14 klachten bevatten, behoeven deze na het voorgaande geen afzonderlijke bespreking meer. Onderdeel 12 verdedigt het standpunt dat de bewezen verklaarde overtreding van de strafrechtelijke milieunorm betekende dat A. (ook) jegens T. onrechtmatig heeft gehandeld. Het middelonderdeel neemt tot uitgangspunt dat het gaat om een “ten laste van een slachtoffer gepleegd strafbaar feit”. Anders dan T. meent, kan deze stelling kan in cassatie bezwaarlijk *als uitgangspunt* gelden: dit is het in appel door T. ingenomen standpunt, dat door het hof is verworpen. In haar s.t. (blz. 3 – 7) wijst T. op een aantal uitspraken van de strafkamer van de Hoge Raad,^[23.] waarna zij vervolgt:

“(…) dat voldoende (...) is dat sprake is van enig strafbaar feit, als gevolg waarvan het slachtoffer schade heeft geleden. De aard en/of inhoud van de telastelegging doet er in deze situatie niet meer toe. De grondnorm is (...) die van de onrechtmatige daad. Door een gedragsnorm te overtreden, heeft A. niet alleen vanuit het strafrecht gezien onrechtmatig gehandeld, maar ook heeft zij jegens T. onrechtmatig gehandeld door buiten T. om illegaal afval te transporteren, en aldus T. niet de vergoeding uit te betalen die T. ingevolge de gesloten (partij-) overeenkomst toekomt.” (s.t. blz. 8).

2.16.

Uit de aangehaalde rechtspraak maak ik op dat, wanneer de geschonden norm strekt tot bescherming tegen schade zoals de benadeelde die heeft geleden (en de ontvankelijkheidsdrempel daarmee is genomen), er voor de strafrechter geen reden is om aan het oorzakelijk verband tussen het feit en de schade hogere eisen te stellen dan de burgerlijke rechter zou hebben gesteld. De schade zelf behoeft niet in de telastelegging en de bewezenverklaring te worden genoemd: voldoende is dat de schade toebrengrende gedraging bewezen is verklaard. In dit geval echter is geoordeeld dat de overtreden strafrechtelijke norm slechts strekt tot bescherming van de leefomgeving, niet tot bescherming van het gestelde contractuele belang van T., hetgeen heeft geleid tot de niet-ontvankelijkverklaring. Onderdeel 12 treft daarom geen doel. Om dezelfde reden faalt onderdeel 13, waarin T. het standpunt verdedigt dat tot ‘rechtstreekse schade’ ook moet worden gerekend: schade die ontstaat door een gedraging die ‘anderszins’ zich als onrechtmatig kwalificeert.

2.17.

Onderdeel 8 bevat geen concrete klacht en kan daarom niet tot cassatie leiden. Het dit middelonderdeel aangehaalde Kaderbesluit^[24.] bepaalt in art. 9 dat elke lidstaat het recht van slachtoffers waarborgt om in het kader van de strafprocedure binnen een redelijke termijn een beslissing te verkrijgen met betrekking tot schadevergoeding door de dader, tenzij de nationale wet in bepaalde gevallen bepaalt dat de schadeloosstelling in een ander kader geschiedt. In Nederland is hieraan uitvoering gegeven door, onder meer, de mogelijkheid van voeging in het strafproces (art. 51f Sv) en van het opleggen van een schadevergoedingsmaatregel (art. 36f Sr). Blijkens artikel 1 wordt voor de toepassing van dit Kaderbesluit onder slachtoffer verstaan: “de natuurlijke persoon die als direct gevolg van het handelen of nalaten dat in strijd is met de strafwetgeving van een lidstaat schade (...) heeft geleden”. Niet valt in te zien hoe T. aan art. 9 Kaderbesluit een aanspraak zou kunnen ontleen op een andere beslissing dan het hof hier heeft gegeven.^[25.]

3. Conclusie

De conclusie strekt tot verwerping van het beroep.

Uitspraak

Hoge Raad:

1. Het geding in feitelijke instanties

Voor het verloop van het geding in feitelijke instanties verwijst de Hoge Raad naar de navolgende stukken:

- a. het vonnis in de zaak met parketnummer 18/994516-10 van de rechtbank Groningen van 22 oktober 2012;
- b. het arrest in de zaak 200.124.935/01 van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 14 januari 2014.

Het arrest van het hof is aan dit arrest gehecht.

2. Het geding in cassatie

Tegen het arrest van het hof heeft T. beroep in cassatie ingesteld. De cassatiedagvaarding is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

A. heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

De zaak is voor partijen toegelicht door hun advocaten en voor A. mede door mr. L.V. van Gardingen.

De conclusie van de Advocaat-Generaal F.F. Langemeijer strekt tot verwerping van het beroep.

De advocaat van T. heeft bij brieven van 1 en van 2 april 2015 op die conclusie gereageerd.

3. Beoordeling van het middel

3.1

In cassatie kan van het volgende worden uitgegaan.

- (i) A. houdt zich bezig met afvalverwerking. In Wijster (gem. Midden-Drenthe) exploiteert zij een afvalverbrandingsinstallatie. Een van haar hoofdactiviteiten is de verwerking van brandbaar afval tot brandstof. Uit huishoudelijk afval produceert zij een secundaire brandstof, genaamd PP2, met als voornaamste bestanddelen papier en plastic. PP2 is te gebruiken voor industriële toepassingen.
- (ii) T. is een bemiddelaar bij overeenkomsten ter zake van afvalverwerking. Zij beschikt over contacten in het buitenland.
- (iii) In 2005 heeft T. de rechtsvoorganger van A. benaderd om PP2 naar het buitenland te transporteren en daar te laten verwerken. Om te voorkomen dat A. de buitenlandse verwerker rechtstreeks zou benaderen, heeft T. exclusiviteit bedongen. Een en ander is vastgelegd in een overeenkomst van 13 december 2005.
- (iv) T. heeft, conform de voorwaarden van deze overeenkomst, aan A. een voorstel gedaan met als beoogd verwerker de firma Cementownia te Chelm (Polen). Op 15 februari 2006 heeft (de rechtsvoorganger van) A. zich akkoord verklaard met een contract voor drie jaar op hoofdlijnen, voor de levering van ongeveer 160.000 ton 'afval' naar Polen.
- (v) Voor de invoer van de voor deze transactie benodigde afvalstromen was in Polen een invoervergunning nodig. Die vergunning is nimmer afgegeven. Tot een nadere invulling, laat staan uitvoering, van de beginselafpraak van 15 februari 2006 is het tussen A. en T. niet meer gekomen.
- (vi) T. heeft een civiele procedure bij de rechtbank te Assen aangespannen. Daarin heeft zij gesteld dat A. de exclusiviteitsverklaring van 13 december 2005 heeft geschonden en heeft zij vergoeding van gederfde inkomsten gevorderd. Die vordering ten bedrage van € 23.400.000, is door de rechtbank afgewezen. In het door T. tegen dit vonnis ingestelde hoger beroep heeft het gerechtshof bij arrest van 14 april 2010 het vonnis bekrachtigd.
- (vii) De officier van justitie heeft A. vervolgd bij de rechtbank te Groningen wegens overtreding van afvalstoffenwetgeving. De rechtbank (kamer voor economische strafzaken) heeft bij vonnis ten laste van A. bewezen verklaard:

“dat verdachte op meer tijdstippen in de periode van juni 2008 t/m november 2008 in de gemeenten Stadskanaal en Midden-Drenthe en in Polen tezamen en in vereniging met een ander, handelingen heeft verricht als bedoeld in artikel 2, onder 35 van de EG-Verordening overbrenging van afvalstoffen, aangezien de overbrenging van Nederland naar Polen van afvalstoffen, te weten papier/kunststof-afval (PP2 met een korrelgrootte van meer dan 40 mm en een verbrandingswaarde van minder dan 15MJ/kg), geschiedde zonder toestemming van de betrokken bevoegde autoriteiten, overeenkomstig die EG-Verordening.”

Deze feiten zijn door de rechtbank gekwalificeerd als:

“medeplegen van een overtreding van het voorschrift gesteld bij artikel 10.60, tweede lid, van de Wet milieubeheer, begaan door een rechtspersoon, meermalen gepleegd.”

Aan A. is een boete opgelegd. De verdachte en de officier van justitie hebben tegen dit strafvonnis geen hoger beroep ingesteld.
- (viii) T. heeft zich in de strafzaak in eerste aanleg gevoegd als benadeelde partij met een vordering tot schadevergoeding ten bedrage van € 23.400.000, te vermeerderen met wettelijke rente en proceskosten. Zij heeft bij de rechtbank toegelicht dat het gaat over hetzelfde feitencomplex als in de civiele procedure. Zij achtte zich gerechtigd deze vordering bij de strafrechter in te dienen, ook al was deze eerder voorgelegd aan de burgerlijke rechter.

3.2.1

In het in 3.1 onder (vii) vermelde vonnis is T. niet-ontvankelijk verklaard in haar vordering tot schadevergoeding. Daartoe is overwogen:

“De rechtbank is van oordeel dat, indien de door de benadeelde partij gevorderde schadevergoeding reeds bij vonnis van de burgerlijke rechter is toe- of afgewezen, de strafrechter na een daartoe strekkend verweer de benadeelde partij in haar vordering niet-ontvankelijk dient te verklaren. Hetgeen door de benadeelde partij ter zitting is aangevoerd in aanmerking nemend is de rechtbank van oordeel dat de rechtbank de vordering van de benadeelde partij in behandeling dient te nemen, zeker nu ook de civiele rechter heeft overwogen dat de schade van de benadeelde partij afhankelijk kan zijn van een veroordelend vonnis van de strafrechter.

Naar het oordeel van de rechtbank ziet de vordering van de benadeelde partij evenwel niet op een strafrechtelijk verwijt, zodat er geen causaal verband is aan te nemen. De benadeelde partij heeft geen schade ondervonden als gevolg van verdachtes schending van het door artikel 10.60 van de Wet milieubeheer beschermde milieubelang. De rechtbank zal de benadeelde partij in haar vordering derhalve om die reden niet-ontvankelijk verklaren.”

3.2.2

T. heeft tegen dit vonnis hoger beroep ingesteld bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (kamer voor burgerlijke zaken), voor zover zij in haar vordering tot schadevergoeding niet-ontvankelijk is verklaard. Zij heeft in hoger beroep de grondslag van haar vordering aangevuld. De memorie van grieven houdt onder meer in:

“Aldus baseert zij haar vordering thans zowel op wanprestatie als op onrechtmatige daad. A. heeft immers verwijtbaar opzettelijk gehandeld door willens en wetens buiten T. om afvaltransporten toe te laten in een situatie dat zij (A.) met T. exclusiviteit was overeengekomen, zodat A. ook aldus wist dat zij door haar handelen of nalaten (moedwillig) aan T. schade toebracht.”

A. heeft in hoger beroep verweer gevoerd, ook met betrekking tot de ontvankelijkheid van het hoger beroep.

3.2.3

Bij het bestreden arrest heeft het hof T. niet-ontvankelijk verklaard in haar hoger beroep. Het hof leidde uit de wetsgeschiedenis af dat het rechtsmiddel van art. 421 lid 4 Sv uitsluitend is bestemd voor de benadeelde partij wier vordering in de strafzaak ontvankelijk is bevonden en vervolgens ten gronde is afgewezen (rov. 6.9). Het hof voegde hieraan toe dat voor een benadeelde partij die door de strafrechter niet-ontvankelijk is verklaard in haar vordering, de mogelijkheid openstaat zich te wenden tot de burgerlijke rechter (in eerste aanleg) met een vordering naar burgerlijk recht, waarvoor de gewone regels van de civiele procedure gelden (rov. 6.13).

3.3.1

Het middel komt met rechts- en motiveringsklachten op tegen het hiervoor weergegeven oordeel van het hof. De klachten lenen zich voor gezamenlijke behandeling.

3.3.2

In art. 421 lid 4 Sv is voor het geval waarin de strafrechter in eerste aanleg een inhoudelijk afwijzend oordeel heeft gegeven over de vordering van de benadeelde partij en verdachte noch het openbaar ministerie hoger beroep heeft ingesteld tegen het strafvonnis, bepaald dat de benadeelde partij tegen het deel van het vonnis waarbij haar vordering is afgewezen in hoger beroep kan komen bij het gerechtshof. Op dat geding zijn de bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering inzake het rechtsgeding in hoger beroep en cassatie van overeenkomstige toepassing.

3.3.3

In de onderhavige zaak heeft de strafrechter in eerste aanleg de vordering van de benadeelde partij T. niet ten gronde afgewezen, maar T. — klaarblijkelijk op de voet van art. 361, lid 2 aanhef en onder b, Sv — niet-ontvankelijk verklaard in haar vordering, omdat de rechtbank van oordeel was dat de vordering tot schadevergoeding van T. niet was gebaseerd op het aan A. gemaakte strafrechtelijk verwijt. Tegen deze beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring heeft de wet geen hoger beroep opengesteld. In een bijzondere appelmogelijkheid, zoals die van art. 421, lid 4, Sv behoeft ook niet te worden voorzien, nu zodanige niet-ontvankelijkverklaring de benadeelde partij niet berooft van de mogelijkheid haar vordering tot schadevergoeding aan de burgerlijke rechter voor te leggen.

3.3.4

De bestreden beslissing van het hof is dus juist. Daarop stuiten de klachten van het middel af.

4. Beslissing

De Hoge Raad:

verwerpt het beroep;

veroordeelt T. in de kosten van het geding in cassatie, tot op deze uitspraak aan de zijde van A. begroot op € 71,34 aan verschotten en € 2.200 voor salaris.

Noot

Auteur: P.A.M. Mevis

1.

In bovenstaande beslissing heeft de civiele kamer van de Hoge Raad aan drie raads'heren' onder leiding van een der vicepresidenten uit de strafkamer genoeg om — met de rechtbank en het hof — de grenzen en beperkingen overeind te houden die het systeem van strafvoering bevat aan mogelijkheden voor de gelaedeerde om een door een verdachte veroorzaakte schade door middel van de modaliteit van voeging als benadeelde partij in het strafgeding vergoed te krijgen.

In casu gaat het vooral om de beperktheid van de grondslag van de vordering, de rechtstreekse schade. In feite worden in bovenstaande beslissing aloude rechtsverhoudingen ter zake bevestigd. De in recente jaren toegenomen aandacht voor het slachtoffer en diens belangen en de mogelijkheden om hem, ook via schadevergoeding, beter 'aan zijn trekken' te laten komen doen daar niet aan af. Het oordeel lijkt me terecht.

2.

De conclusie van de A-G bevat de beste schets van de feitelijke gang van zaken in casu met vermelding van de ECLI-nummers van de uitspraken van de straf- en civiele rechters in deze. Kort gezegd: verweerster in cassatie in bovenstaande civiele cassatieprocedure (A.) is vervolgd en veroordeeld wegens overtreding van de afvalstoffenwetgeving bij uitvoer van afval naar een bedrijf in Polen. Eerder had eiseres tot cassatie (T.) een civiele procedure tegen A. aangespannen wegens schending van door haar bedongen exclusiviteit bij bemiddeling van de (overeenkomst tot) uitvoer van dat afval van A. naar de Poolse firma. Maar deze vordering van T. is door de civiele rechter afgewezen. T. heeft zich daarom vervolgens ook als benadeelde partij gevoegd in de strafzaak tegen A. Het cassatieberoep in de civiele zaak liep nog toen de strafkamer van de rechtbank op 22 oktober 2012 uitspraak deed (conclusie A-G, voetnoot 1). De rechtbank heeft A. veroordeeld, maar T. niet-ontvankelijk verklaard in haar vordering. Niet omdat de rechtbank meende dat het indienen van de vordering in een strafzaak niet meer kan nu voor de vordering al de civiele weg was gekozen, maar omdat de rechtbank meende dat de schade van T. geen schade is die jegens deze rechtspersoon rechtstreeks voortvloeit uit het door A. begane strafbare feit (conclusie A-G onder 1.4). Verdachte A. noch OM zijn tegen het veroordelende vonnis van de strafkamer van de rechtbank in hoger beroep gegaan, dus langs die weg is de zaak, inclusief de vordering van T. als benadeelde partij, niet aan de appelrechter in strafzaken voorgelegd. Daarom heeft T. zelf op voet van art. 421 lid 4 Sv hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de strafkamer van de rechtbank. Bij arrest van de civiele kamer van het Hof Arnhem-Leeuwarden van 14 januari 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:147 is T. vervolgens niet-ontvankelijk verklaard in het appel omdat het hof meent dat de weg van art. 421 lid 4 Sv voor T. niet openstaat, nu dat artikellid bedoeld is voor het geval de vordering van de benadeelde partij is afgewezen. Het hof meent dat het de beslissing van de rechtbank (niet-ontvankelijkheid van de vordering want inhoudelijk geen 'rechtstreekse schade') niet hoeft te verstaan in de zin van art. 424 lid 4 Sv (vordering afgewezen), teneinde T. in enig belang te beschermen. Tegen dat oordeel richt zich het cassatieberoep in casu.

3.

Anders dan de mogelijkheden tot schadevergoeding via de betreffende maatregel (art. 36f Sr) of de mogelijkheid om van een spreekrecht gebruik te maken, heeft de mogelijkheid om zich als benadeelde partij in het strafgeding te voegen teneinde de door het strafbare feit geleden schade vergoed te krijgen, reeds sinds het Wetboek van 1838 een plaats gehad in de Nederlandse strafvordering. Het idee was en is om, waar mogelijk, de gelaedeerde gemakkelijk aan een executoriale titel te helpen voor het innen van zijn schade, geleden ten gevolge van het strafbare feit, zeker omdat, zo werd aangenomen, het slachtoffer toch 'in den regel' reeds als getuige (van dat feit) ter terechtzitting aanwezig zal zijn: Blok & Besier II, p. 112; de wetgever ging, zoals bekend, (meer) van onmiddellijkheid uit. Maar ook toen al ging het volgens Blok & Besier alleen om degene die 'rechtstreeks' schade had geleden (niet een gesubrogeerde) ten gevolge van het strafbare feit zoals bewezen verklaard. Tot nog niet zo lang geleden kon ook nog maar tot bepaalde maximumbedragen vergoeding van schade worden gevraagd. Van dergelijke rechtstreekse schade, veroorzaakt door het strafbare feit, is in casu evident geen sprake. Het rechtstreeks en direct contracteren met het door T. bij A. aangedragen Poolse bedrijf moge jegens T. onrechtmatig zijn wegens schending van de door deze laatste bedongen exclusiviteit (wanprestatie of maatschappelijk onzorgvuldig), het strafbare feit is uitvoer van afval zonder vergunning. De schade bij T. is niet door dat strafbare uitvoeren zonder vergunning ontstaan: die schade zou er (immers) ook zijn als geheel conform de Afvalstoffenwetgeving met vergunning zou zijn uitgevoerd. Dat illustreert dat de door het strafbare feit geschonden norm niet strekt tot bescherming van de belangen waarin T. zich door de vermeende contractbreuk door A. gekrenkt voelt. Ook daarom is geen sprake van rechtstreekse schade ten gevolge van het strafbare feit; met en door het strafbaar feit is geen onrechtmatigheid jegens T. begaan. Anders dan het cassatiemiddel betoogt, is het in het Nederlandse strafprocesrecht nu juist niet de bedoeling dat het civiele geschil met de verdachte door de benadeelde partij naar aanleiding van dezelfde 'feitelijke feiten' in volle omvang aan de strafrechter kan worden voorgelegd, met het in concreto strafbare feit als niet meer dan aanleiding voor deze 'introdunctie' daartoe. De grondslag van de civiele vordering wordt juist tot en door het ten laste gelegde beperkt, ook al kan de benadeelde partij die grondslag van de strafzaak niet beïnvloeden. Vgl. de glasheldere conclusie van de A-G ter zake onder 2.4. en 2.5 en zijn verwijzing naar de wetsgeschiedenis en de daaraan voorafgaande jurisprudentie in voetnoot 10 van de conclusie.

4.

Voor wat betreft het vonnis van de rechtbank: onder het huidige Sv is de mogelijkheid van voeging als benadeelde partij in het strafgeding al sinds 1926 niet meer afhankelijk van de voorwaarde dat de benadeelde zijn vordering nog niet bij de burgerlijke rechter aanhangig had gemaakt. In het Sv 1838 was dit anders (art. 207 Sv (oud)), maar de wetgever van 1926

liet deze eis vallen, waarschijnlijk — aldus Blok & Besier — naar aanleiding van het betoog van Canes in T.v.S. XXVI, p. 277, die t.a.p. opmerkte dat het er niet om ging te voorkomen dat de vordering tweemaal wordt ingediend, maar alleen te voorkomen dat de laedens tweemaal tot schadevergoeding veroordeeld zou worden. Als de schadevergoeding door de civiele rechter toegewezen is kan daarom een gebrek aan belang grond zijn voor niet-ontvankelijkheid van de vordering in het strafgeding: HR 26 april 2011, *NJ* 2011/205 en HR 2 december 2014, *NJ* 2015/205.

5.

Voor wat betreft de beslissing van het hof en de Hoge Raad: art. 421 lid 4 Sv is bij amendement ingevoegd ([Kamerstukken // 1991/92, 21345, 11](#); zie conclusie A-G, voetnoot 20) om te voorkomen dat, in geval de vordering van de benadeelde inhoudelijk zou worden beoordeeld en afgewezen, niet alleen de weg naar de civiele rechter is afgesneden maar er voor de benadeelde partij tegen die inhoudelijke beslissing ook geen hoger beroepsmogelijkheid meer bestaat als verdachte of OM niet appelleren tegen de einduitspraak van de strafrechter waarin dat inhoudelijk oordeel over de vordering is opgenomen. In zoverre is het accessoir karakter van de vordering van de benadeelde partij met art. 421 lid 4 Sv losgelaten of beter gezegd: dat karakter met een specifieke voorziening aangevuld. Maar omdat de rechtbank T. niet-ontvankelijk heeft verklaard waardoor niet aan de voorwaarde van art. 421 lid 4 Sv van een inhoudelijk afgewezen vordering als voorwaarde voor de ontvankelijkheid van het zelfstandige appel van de benadeelde partij is voldaan, heeft het hof T. terecht in het tegen dat oordeel ingesteld appel niet-ontvankelijk verklaard. Bepalend is daarbij, zoals de Hoge Raad er aan het einde van r.o. 3.3.3 voor alle zekerheid aan toe voegt, dat, als men het niet eens is met de niet-ontvankelijkheidsbeslissing van het hof, de rechtsgang die dan openstaat is het aanhangig maken van de vordering bij de civiele rechter. Er is dus geen ruimte voor een ontvankelijk cassatieberoep bij de civiele rechter van de Hoge Raad tegen het oordeel van het hof in casu noch had het hof in casu het oordeel van de rechtbank moeten verstaan als een afwijzing van de vordering, om het appel vervolgens op de voet van art. 424 lid 4 Sv te ontvangen.

6.

Om samenvattend nog een keer Blok & Besier (II, p. 113) te citeren: 'Neemt de benadeelde met de beperkingen, welke dit bijkomstig karakter zijner vordering als beleedigde partij medebrengt, geen genoegen, zoo kan hij de gewone rechtspleging volgen'. Zo is het nog steeds. Niet elk onderdeel van het Sv hoeft gemoderniseerd te worden, ook al is de betreffende regeling sinds 1926 niet gewijzigd. Bij het oordeel van de Hoge Raad over art. 421 lid 4 Sv zal overigens wel hebben meegespeeld dat in een andere opvatting ook de juistheid van een niet-ontvankelijkheid wegens de onevenredige belasting van het strafgeding (art. 361 lid 3 Sv) vervolgens aan de Hoge Raad zou kunnen worden voorgelegd. Dat wil hij vast (en niet geheel ten onrechte) vermijden.

Voetnoten "Voorgaande uitspraak"

[8.]

Zaaknr. S 09/05210, ECLI:NL:HR:2011:BP1279, tevens *NJ* 2011 nr. 205 en *NS* 2011 nr. 177.

[9.]

Wet van 23 december 1992, *Stb.* 1993, 29, inwerkingtreding 1 april 1995.

[10.]

Kaderbesluit van de Raad van de Europese Gemeenschap van 15 maart 2001, *Pb EG* 22 maart 2001, L 82.

[11.]

Pleitnota sub IV.

Voetnoten "Conclusie"

[1.]

Het cassatieberoep tegen deze beslissing is met toepassing van art. 81 lid 1 RO verworpen in HR 31 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:3066.

[2.]

ECLI:NL:RBGRO:2012:BY2292.

[3.]

Bedoeld is: Verordening (EG) nr. 1013/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 14 juni 2006 betreffende de overbrenging van afvalstoffen, *Pb EU* L 190/1. Deze verordening geeft regels met betrekking tot het vervoeren van afvalstoffen tussen lidstaten van de Europese Unie, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen verwijdering (zoals storten of verbranden) en nuttige toepassing (hergebruik) van afvalstoffen.

[4.]

T. verwees in dit verband naar HR 26 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1279, *NJ* 2011/205.

[5.]

Zie rov. 5 van het bestreden arrest, in verbinding met de memorie van grieven, blz. 12-13. T. stelde dat zij aan haar vordering nu ook ten grondslag legde (de onherroepelijk geworden bewezenverklaring in) het strafvonnis van 22 oktober 2012.

[6.]

Zie rov. 6.1 van het bestreden arrest.

[7.]

Hof Arnhem-Leeuwarden 14 januari 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:147.

[8.]

Nu op de voet van art. 421 lid 4 Sv hoger beroep is ingesteld, zijn de bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering inzake het rechtsgeding in hoger beroep en cassatie van overeenkomstige toepassing en bedraagt de cassatietermijn drie maanden. De appellabiliteitsgrens van art. 60 lid 2 RO wordt in deze zaak met gemak gehaald.

[9.]

Art. 333 Sv betreft de vervroegde uitspraak over de vordering van de benadeelde partij en is in de onderhavige zaak niet aan de orde.

[10.]

MvT wet Terwee, [Kamerstukken II 1989/90, 21 345, nr. 3](#), blz. 11. De regering verwees naar HR 5 oktober 1965, NJ 1966/292. Dit regeringsstandpunt is herhaald bij de totstandkoming van de wetwijziging ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (MvT, [Kamerstukken II 2004/05, 30 143, nr. 3](#), blz. 9).

[11.]

Zie onder meer: HR 15 februari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0095, NJ 2011/94, rov. 3.2.6.

[12.]

Zie art. 51d en art. 51f lid 2 Sv.

[13.]

Zie over voeging als benadeelde partij in het algemeen: G.J.M. Corstens/M.J. Borgers, *Het Nederlands strafprocesrecht*, 2014, blz. 64-65 en 881-883; J. Candido (red.), *Slachtoffer en de rechtspraak*, 2013 (te raadplegen via www.rechtspraak.nl), par. 4.2.2; J.C.A.M. Claassens, *Het slachtoffer in het strafproces*, Strafblad 2012, blz. 241 e.v., i.h.b. blz. 243-250.

[14.]

Sinds de inwerkingtreding van de wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010/1, is hieraan toegevoegd: "of door een strafbaar feit, waarvan in de dagvaarding is meegedeeld dat het door de verdachte is erkend en ter kennis van de rechtbank wordt gebracht, en waarmee door de rechtbank bij de strafoplegging rekening is gehouden". Deze uitbreiding, in de onderhavige zaak niet aan de orde, heeft betrekking op strafbare feiten die slechts *ad informandum* ter kennis van de strafrechter worden gebracht, teneinde de hoeveelheid ten laste te leggen feiten enigszins te beperken.

[15.]

MvT, [Kamerstukken II 1989/90, 21 345, nr. 3](#), blz. 17.

[16.]

Het voordeel van een voeging is dat de bewijslast ten aanzien van de ten laste gelegde feiten op de officier van justitie rust; niet op de benadeelde partij. De benadeelde partij kan zich beperken tot het stellen en, zo nodig, aannemelijk maken van haar schade.

[17.]

Vgl. de s.t. namens T., blz. 4.

[18.]

HR 15 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV2654, NJ 2007/484. Vanuit de Rechtspraak is ooit een voorstel gedaan voor een zgn. 'klapluik-constructie', waarbij de strafrechter in zo'n geval de zaak steeds zou moeten verwijzen naar een bepaalde zitting van de burgerlijke rechter, maar dat voorstel is kritisch ontvangen: zie S. van der Aa en M. Groenhuijsen, *AA* 2012, blz. 609.

[19.]

Vgl. HR 19 maart 2002, NJ 2002/497; Hof Arnhem-Leeuwarden 22 oktober 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:7962, *JBPR* 2014/21, m.nt. M.R. van Zanten.

[20.]

Deze bepaling is de vrucht van een amendement: [Kamerstukken II 1991/92, 21 345, nr. 11](#). Zie voor de mondelinge toelichting: *Handelingen II* 1991-1992, blz. 81-4963 (*Soutendijk*) en blz. 81-4969 (*Swildens*).

[21.]

Ingevolge art. 236 lid 3 Rv wordt het gezag van gewijsde niet ambtshalve toegepast door de burgerlijke rechter.

[22.]

HR 26 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1279, NJ 2011/205; HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3490, NJ 2015/16, rov. 4.5.2 en 4.5.3.

[23.]

Onder meer: HR 24 maart 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD0985, NJ 1998/537; HR 17 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW0066; HR 6 november 2012, ECLI:NL:HR:BX5551; HR 24 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:779; HR 22 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:959.

[24.]

Bedoeld is kennelijk: het Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 (2001/220/JBZ) inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, *PbEG* L 82/1. Zie over de doorwerking in de nationale rechtsorde: *HvJ EU* 16 juni 2005 (C-105/03, *Pupino/O.M.*), *NJ* 2006/500.

[25.]

Volledigheidshalve zij opgemerkt dat het Kaderbesluit inmiddels is vervangen door Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten (*PbEU* 14 november 2012, L 315).